HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a noua)

22 octombrie 2020*

„Trimitere preliminară – Procedura de furnizare de informații în domeniul standardelor, al reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale – Noțiunea de «reglementare tehnică» – Obligația statelor membre de a notifica Comisiei Europene orice proiect de reglementare tehnică – Inopozabilitatea reglementării tehnice nenotificate față de particulari – Inaplicabilitate în cazul prestatorilor de servicii”

În cauza C-275/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Supremo Tribunal de Justiça (Curtea Supremă de Justiție, Portugalia), prin decizia din 21 martie 2019, primită de Curte la 2 aprilie 2019, în procedura

Sportingbet PLC,

Internet Opportunity Entertainment Ltd

împotriva

Santa Casa da Misericórdia de Lisboa,

cu participarea:

Sporting Clube de Braga,

Sporting Clube de Braga – Futebol SAD,

CURTEA (Camera a noua),

compusă din domnul N. Piçarra, președinte de cameră, domnul S. Rodin (raportor) și doamna K. Jürimäe, judecători,

avocat general: domnul M. Campos Sánchez-Bordona,

grefier: doamna M. Ferreira, administratoare principală,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 18 iunie 2020,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru Sportingbet PLC, de B. Mendes și S. Ribeiro Mendes, advogados;

* Limba de procedură: portugheza.

– pentru Internet Opportunity Entertainment Ltd, de L. Marçal și M. Mendes Pereira, advogados;

– pentru Santa Casa da Misericórdia de Lisboa, de S. Estima Martins, T. Alexandre și P. Faria, advogados;

– pentru guvernul portughez, de L. Inez Fernandes, J. Gomes de Almeida, A. Pimenta, P. Barros da Costa și A. Silva Coelho, în calitate de agenți;

– pentru guvernul belgian, de L. Van den Broeck, M. Jacobs și C. Pochet, în calitate de agenți, asistate de P. Vlaemminck și R. Verbeke, advocaten;

– pentru Comisia Europeană, de G. Braga da Cruz și M. Jáuregui Gómez, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 punctul 11 și a articolului 8 alineatul (1) din Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 referitoare la procedura de furnizare de informații în domeniul standardelor, reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale (JO 1998, L 204, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998 (JO 1998, L 217, p. 18, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 282) (denumită în continuare „Directiva 98/34”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Sportingbet PLC și Internet Opportunity Entertainment Ltd (denumită în continuare „IOE”), pe de o parte, și Santa Casa da Misericórdia de Lisboa (denumită în continuare „Santa Casa”), pe de altă parte, privind legalitatea exploatării online de către Sportingbet și IOE a jocurilor de noroc, precum și promovarea acestei activități în Portugalia.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 83/189

3 Articolul 1 din Directiva 83/189/CEE a Consiliului din 28 martie 1983 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice (JO 1983, L 109, p. 8), astfel cum a fost modificată prin Directiva 88/182/CEE a Consiliului din 22 martie 1988 (JO 1988, L 81, p. 75) (denumită în continuare „Directiva 83/189”), prevede:

„În sensul prezentei directive, termenii utilizați au următoarele înțelesuri:

1. «specificație tehnică» – specificația inclusă într-un document care stabilește caracteristicile unui produs, cum ar fi nivelele de calitate sau de performanță, securitatea, dimensiunile, inclusiv cerințele care se aplică produsului cu privire la terminologia, simbolurile, încercările și metodele de încercare, ambalarea, marcarea și etichetarea, precum și metodele și procesele de fabricație pentru produsele agricole, în conformitate cu articolul 38 alineatul (1) din tratat, pentru produsele destinate consumului uman și animal, precum și pentru medicamente […];

[…]

5. «reglementare tehnică» – specificațiile tehnice, inclusiv dispozițiile administrative relevante, a căror respectare este obligatorie *de iure* sau *de facto* în cazul comercializării sau al utilizării într-un stat membru sau într-o parte semnificativă a teritoriului acestui stat, cu excepția celor stabilite de autoritățile locale;

[…]”

4 Articolul 8 alineatul (1) din această directivă enunță:

„Statele membre comunică de îndată Comisiei orice proiect de reglementare tehnică, cu excepția situației în care acesta transpune integral textul unui standard internațional sau european, caz în care este suficientă informația referitoare la standardul în cauză; de asemenea, acestea înaintează Comisiei o scurtă expunere a motivelor care fac necesară elaborarea unei astfel de reglementări tehnice, în cazul în care acest lucru nu a fost clarificat suficient în proiect.

[…]”

Directiva 98/34

5 Articolul 1 din Directiva 98/34 prevede:

„În sensul prezentei directive, termenii utilizați au următoarele înțelesuri:

[…]

2. «serviciu» – orice serviciu al societății informaționale, adică orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului.

   În sensul prezentei definiții:

   – «la distanță» înseamnă că serviciul este prestat fără ca părțile să fie prezente simultan;

   – «prin mijloace electronice» înseamnă că serviciul este transmis inițial și primit la destinație prin intermediul echipamentului electronic pentru prelucrarea (inclusiv arhivarea digitală) și stocarea datelor și este transmis integral, transferat și recepționat prin cablu, radio, mijloace optice sau alte mijloace electromagnetice;

   – «la solicitarea individuală a beneficiarului serviciilor» înseamnă că serviciul este prestat prin transmiterea datelor în urma solicitării individuale.

   […]

3. «specificație tehnică» – o specificație inclusă într-un document care stabilește caracteristicile unui produs, cum ar fi nivelele de calitate, performanță, securitatea sau dimensiunile, inclusiv cerințele care se aplică produsului cu privire la numele sub care acesta este comercializat, terminologia, simbolurile, încercările și metodele de încercare, ambalarea, marcarea sau etichetarea și procedurile pentru evaluarea conformității.

   […]

4. «alte cerințe» – o cerință, alta decât specificațiile tehnice, impusă unui produs în scopul protejării în special a consumatorilor sau a mediului și care afectează ciclul de viață al produsului după punerea sa pe piață, cum ar fi condițiile de utilizare, reciclare, reutilizare sau de îndepărtare a acestuia, atunci când aceste condiții pot influența semnificativ compoziția sau natura produsului ori comercializarea acestuia;

5. «norme pentru servicii» – cerințe de natură generală referitoare la inițierea și desfășurarea activităților de prestări de servicii în sensul [punctului] (2), în special prevederi referitoare la prestatorul de servicii, la servicii și la beneficiarul serviciilor, exclusiv normele care nu se referă în mod special la serviciile definite la [punctul] respectiv.

   […]

   În sensul acestei definiții:

   – o normă este considerată ca fiind destinată în mod special serviciilor societății informaționale dacă, având în vedere expunerea de motive și partea dispozitivă, aceasta are ca scop și obiect specific, în totalitate sau în unele din dispozițiile sale, reglementarea acestor servicii într-o manieră explicită și direcționată;

   – o normă nu este considerată ca fiind destinată în mod special serviciilor societății informaționale în cazul în care aduce atingere numai într-o manieră implicită sau în mod accidental unor asemenea [servicii].

[…]

11. «reglementare tehnică» – specificațiile tehnice sau alte cerințe sau norme cu privire la servicii, inclusiv dispozițiile administrative relevante, a căror respectare este obligatorie, *de iure* sau *de facto*, în cazul comercializării, prestării unui serviciu, stabilirii unui prestator de servicii sau utilizării într-un stat membru sau într-o parte semnificativă a acestuia, precum și actele cu putere de lege sau actele administrative ale statelor membre, cu excepția celor menționate la articolul 10, care interzic fabricarea, importul, comercializarea sau utilizarea unui produs sau care interzic prestarea sau utilizarea unui serviciu sau stabilirea în calitate de prestator de servicii.

[…]”

6 Articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„În conformitate cu articolul 10, Comisiei îi este comunicat, de îndată, de către statele membre, orice proiect de reglementare tehnică, cu excepția situației în care acesta transpune integral textul unui standard internațional sau european, caz în care este suficientă informația referitoare la standardul în cauză; de asemenea, acestea înaintează Comisiei o expunere a motivelor care fac necesară elaborarea unei astfel de reglementări, în cazul în care acest lucru nu a fost clarificat suficient în proiectul de reglementare tehnică.

După caz și dacă nu au fost transmise deja cu o comunicare anterioară, statele membre transmit odată cu comunicarea textele principalelor acte cu putere de lege sau normelor administrative aflate în legătură directă, în cazul în care pentru evaluarea implicațiilor proiectului de reglementare tehnică este necesară cunoașterea acestor texte.

[…]”

Directiva 98/48

7 Considerentele (7) și (8) ale Directivei 98/48 au următorul cuprins:

„(7) întrucât ar trebui să fie posibilă adaptarea reglementărilor de drept intern existente care se aplică serviciilor disponibile în prezent, astfel încât să se țină seama de noile servicii aferente societății informaționale, fie în vederea asigurării unei mai bune protejări a intereselor generale, fie, pe de altă parte, în vederea simplificării acestor normele și reglementări, în cazul în care aplicarea lor este disproporționată în raport cu obiectivul urmărit;

(8) întrucât, fără coordonare la nivel comunitar, această activitate de reglementare previzibilă la nivel național ar putea genera restricții cu privire la libera circulație a serviciilor și la libertatea de stabilire, conducând la refragmentarea pieței interne, la suprareglementare și la inconsecvențe de reglementare."

Dreptul portughez

8 Decreto-Lei n.°422/89 (Decretul-lege nr. 422/89) din 2 decembrie 1989 (*Diário da República* I, seria I-A, nr. 277 din 2 decembrie 1989), astfel cum a fost modificat prin Decreto-Lei n.°10/95 (Decretul-lege nr. 10/95) din 19 ianuarie 1995 (denumit în continuare „Decretul-lege nr. 422/89"), prevede la articolul 3, intitulat „Zone de joc":

„1 – Exploatarea și practicarea jocurilor de noroc sunt autorizate numai în cazinourile existente în zonele de joc permanente sau temporare instituite prin decret-lege sau, în afara acestora, în cazurile enumerate la articolele 6-8.

2 – Pentru exploatarea și practicarea jocurilor de noroc, sunt create zone de joc în Azore, Algarve, Espinho, Estoril, Figueira da Foz, Funchal, Porto Santo, Póvoa de Varzim, Tróia și Vidago-Pedras Salgadas.

3 – Distanța minimă de protecție concurențială dintre cazinouri în zonele de joc este stabilită, de la caz la caz, în decretul de punere în aplicare care definește condițiile de acordare a fiecărei concesiuni.

4 – Pe baza autorizației acordate de membrul guvernului competent, după ascultarea Inspecção-Geral de Jogos [Inspectoratul General pentru Jocuri, Portugalia], concesionarii zonelor de joc pot opta pentru exploatarea jocului de Bingo în săli conforme cu cerințele de reglementare, în același regim precum cel al cazinourilor, dar în exteriorul acestora din urmă, cu condiția ca ele să fie situate pe teritoriul localității în care se află respectivele cazinouri."

9 Articolul 6 din acest decret-lege, intitulat „Exploatarea jocurilor la bordul navelor sau al aeronavelor", prevede:

„1 – Membrul guvernului însărcinat cu turismul poate autoriza, pe durată determinată, după ascultarea Inspectoratului General pentru Jocuri și a Direcção-Geral do Turismo [Direcția Generală pentru Turism, Portugalia], exploatarea și practicarea jocurilor de noroc la bordul aeronavelor sau al navelor înmatriculate în Portugalia atunci când sunt în afara teritoriului național.

2 – Exploatarea vizată la alineatul precedent nu poate fi concesionată decât societăților proprietare sau navlositoare de nave ori de aeronave naționale sau societăților concesionare ale zonelor de joc, cu autorizarea acestora.

3 – Exploatarea și practicarea jocurilor de noroc autorizate în conformitate cu prezentul articol respectă normele stabilite pentru desfășurarea acestora în cazinouri; condițiile specifice aplicabile acestei exploatări și acestei practici sunt stabilite prin decret al membrului competent al guvernului.”

10 Articolul 7 din decretul-lege menționat, intitulat „Exploatarea în afara cazinourilor a altor jocuri decât jocurile de masă și a celor de tip slot-machine”, prevede:

„1 – Cu ocazia manifestațiilor de interes turistic major, după ascultarea Inspectoratului General pentru Jocuri și a Direcției Generale pentru Turism, membrul competent al guvernului poate autoriza exploatarea și practicarea în afara cazinourilor a altor jocuri decât jocurile de masă.

2 – În spațiile în care activitatea turistică este predominantă, membrul competent al guvernului, după ascultarea Inspectoratului General pentru Jocuri și a Direcției Generale pentru Turism, poate autoriza exploatarea și practicarea jocurilor de noroc de tip slot-machine în unități hoteliere sau auxiliare, ale căror caracteristici și dimensiuni sunt stabilite prin decret de punere în aplicare.

3 – Autorizațiile prevăzute la alineatele precedente nu pot fi acordate decât concesionarului zonei de joc al cărui cazinou este situat cel mai aproape, în linie dreaptă, de locul de exploatare, fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 3 alineatul 3.

4 – Exploatarea și practicarea jocurilor în condițiile prevăzute la alineatele precedente respectă normele stabilite pentru desfășurarea acestora în cazinouri; condițiile specifice aplicabile acestei exploatări și acestei practici sunt stabilite prin decret.”

11 Articolul 8 din același decret-lege, intitulat „Jocul de Bingo”, prevede:

„În afara teritoriului localităților în care sunt situate cazinourile și a celui al localităților limitrofe, exploatarea și practicarea jocului de Bingo se pot desfășura și în săli specifice, în conformitate cu legislația specială aplicabilă.”

12 Articolul 9 din Decretul-lege nr. 422/89, intitulat „Regimul concesiunilor”, prevede:

„Dreptul de a exploata jocurile de noroc este rezervat statului și nu poate fi exercitat decât de întreprinderi constituite sub formă de societăți pe acțiuni, cărora guvernul le acordă concesiunea corespunzătoare printr-un contract administrativ, cu excepția cazurilor prevăzute la articolul 6 alineatul 2.”

13 Decreto-Lei n.°282/2003 (Decretul-lege nr. 282/2003) din 8 noiembrie 2003 (*Diário da República* I, seria A, nr. 259 din 8 noiembrie 2003) prevede la articolul 2, intitulat „Domeniul de aplicare”:

„Exploatarea menționată la articolul precedent se realizează în mod exclusiv pe întreg teritoriul național, inclusiv în spațiul radioelectric, în spectrul hertzian terestru analog și digital, pe internet, precum și în orice altă rețea publică de telecomunicații de către Santa Casa […], prin intermediul Departamento de Jogos [Departamentul pentru jocuri] al acesteia, în conformitate cu normele care reglementează fiecare dintre jocuri și cu Decreto-Lei n.°322/91 (Decretul-lege nr. 322/91) din 26 august 1991.”

14 Articolul 3 din decretul-lege nr. 282/2003, intitulat „Contractul de joc”, prevede:

„1 – Contractul de joc este încheiat direct între jucător și Departamentul pentru jocuri al Santa Casa […], cu sau fără intervenția unor intermediari.

2 – Contractul de joc este cel prin care una dintre părți dobândește, în urma plății unei anumite sume de bani, numere sau pronosticuri în temeiul cărora are dreptul de a obține în schimbul prestației un câștig în cuantum fix sau variabil, care trebuie plătit de cealaltă parte în funcție de rezultatul unei operațiuni bazate exclusiv sau în principal pe șansă și potrivit unor norme predefinite.

[…]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

15 Sportingbet este o societate dedicată exploatării prin mijloace electronice a jocurilor de noroc, a modalităților similare ale unor asemenea jocuri, a pariurilor mutuale și a loteriilor. Această societate deține site-ul internet www.sportingbet.com, care oferă utilizatorilor posibilitatea de a participa la acest tip de jocuri. Există o versiune în limba portugheză a acestui site, care apare automat pentru toți utilizatorii situați în Portugalia.

16 IOE este întreprinderea gestionară a site-ului internet www.sportingbet.com, care a primit în mod corespunzător mandat de la Sportingbet.

17 Sportingbet a acordat IOE o autorizație pentru a înregistra în numele său și a utiliza în beneficiul său domeniile sportingbet.com și sportingbetplc.com, precum și mărcile Global Sportsbook & Casino sportingbet și sportingbet.

18 Santa Casa este o persoană juridică de utilitate publică administrativă, fără scop lucrativ, care desfășoară activități de interes public. Republica Portugheză i-a acordat dreptul exclusiv de a exploata jocuri de societate și de a organiza pariuri mutuale, în special prin mijloace electronice.

19 Sporting Clube de Braga (denumit în continuare „SC Braga”) este un club sportiv care dispută competiții sportive în mai multe domenii, cum ar fi fotbalul.

20 Sporting Clube de Braga – Futebol SAD (denumită în continuare „SC Braga SAD”) este o societate creată pentru a gestiona fotbalul profesionist al SC Braga, a cărui echipă a disputat în sezonul 2006/2007 campionatul primei ligi portugheze de fotbal profesionist.

21 IOE și SC Braga SAD au încheiat un contract de sponsorizare pentru sezoanele sportive 2006/2007 și 2007/2008, care avea ca obiect publicitatea și promovarea activității Sportingbet. Această campanie publicitară, realizată de SC Braga și SC Braga SAD, prevedea divulgarea logoului Sportingbet, precum și a unei imagini cu mențiunea „www.sportingbet.com”. Aceste imagini au fost divulgate pe site-ul internet al SC Braga, incluzând totodată un link direct către site-ul internet al Sportingbet. În plus, echipa de fotbal profesionist a SC Braga a purtat logoul Sportingbet pe echipamentul său cu ocazia unui meci amical.

22 Santa Casa a formulat împotriva SC Braga, SC Braga SAD, Sportingbet și IOE o acțiune prin care a solicitat, printre altele, declararea nulității contractului de sponsorizare menționat, declararea ca nelegală a activității Sportingbet în Portugalia, precum și a publicității acestei activități, obligarea acestei societăți să se abțină de la exploatarea jocurilor de loterii și de pariuri mutuale în Portugalia, interzicerea oricărei publicități sau promovări efectuate de pârâte site-ului internet www.sportingbet.com și obligarea acestora la plata unei despăgubiri pentru prejudiciile suferite din cauza activităților lor nelegale.

23 În primă instanță s-a pronunțat o hotărâre de admitere în parte a acțiunii formulate de Santa Casa. În această privință, s-a decis printre altele admiterea în totalitate a primelor trei capete de cerere formulate de Santa Casa menționate la punctul precedent, admiterea celui de al patrulea capăt de cerere formulat, însă numai în privința Sportingbet și a IOE și respingerea cererii de despăgubire formulate de reclamantă.

24 Împotriva hotărârii pronunțate în primă instanță, Sportingbet și IOE au declarat apel la Tribunal da Relação de Guimarães (Curtea de Apel din Guimarães, Portugalia). Prin hotărârea din 7 aprilie 2016, această instanță a menținut însă hotărârea pronunțată în primă instanță.

25 Prin urmare, Sportingbet și IOE au formulat, fiecare, recurs la instanța de trimitere, solicitând anularea acestei hotărâri. IOE a solicitat de asemenea ca Supremo Tribunal de Justiça (Curtea Supremă de Justiție, Portugalia) să sesizeze Curtea cu o cerere de decizie preliminară.

26 Prin decizia din 16 martie 2017, instanța de trimitere a decis să adreseze Curții zece întrebări preliminare. Prin a opta-a zecea întrebare, instanța de trimitere a solicitat în esență să se stabilească dacă reglementările tehnice prevăzute de legislația unui stat membru, cum sunt Decretul-lege nr. 422/89 și Decretul-lege nr. 282/2003 pe care acesta nu le-a notificat Comisiei, sunt aplicabile particularilor.

27 Prin Ordonanța din 19 octombrie 2017, Sportingbet și Internet Opportunity Entertainment (C-166/17, nepublicată, EU:C:2017:790), Curtea a considerat a opta-a zecea întrebare vădit inadmisibile pentru motivul că nu era în măsură să răspundă la aceste întrebări dată fiind lipsa elementelor necesare în vederea interpretării dreptului Uniunii care a fost solicitată.

28 IOE a solicitat ca întrebările care au făcut obiectul celor de a opta-a zecea întrebări adresate în cauza în care s-a pronunțat ordonanța menționată să fie din nou adresate Curții, dar incluzând de această dată elementele care lipseau din precedenta cerere de decizie preliminară. Santa Casa a solicitat respingerea acestei noi cereri.

29 Instanța de trimitere consideră că întrebările menționate continuă să fie indispensabile pentru soluționarea litigiului principal și că răspunsul la acestea rămâne incert.

30 Astfel, potrivit instanței de trimitere, se pune în continuare problema dacă articolul 1 punctul 11 din Directiva 98/34 trebuie interpretat în sensul că o reglementare națională în temeiul căreia dreptul exclusiv de organizare și de exploatare a loteriilor, precum și a pariurilor mutuale pe întreg teritoriul național este extins la toate mijloacele electronice de comunicare, printre care se numără internetul, constituie o „reglementare tehnică”, în sensul acestei dispoziții. Această instanță consideră, asemenea reclamantelor din litigiul principal, că dintr-un răspuns afirmativ la această întrebare ar rezulta, în temeiul articolului 8 alineatul (1) din Directiva 98/34, o obligație pentru statul membru în cauză de a notifica Comisiei dispozițiile naționale relevante în calitate de reglementări tehnice, în caz contrar existând riscul ca aceste dispoziții să devină inaplicabile particularilor.

31 În aceste condiții, Supremo Tribunal de Justiça (Curtea Supremă de Justiție) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Având în vedere faptul că [Republica Portugheză] nu a informat Comisia […] cu privire la reglementările tehnice prevăzute în [Decretul-lege nr. 422/89], aceste norme sunt inaplicabile, în special articolele 3 […] și 9 [din acesta], astfel încât particularii pot invoca inaplicabilitatea lor?

2) Având în vedere faptul că [Republica Portugheză] nu a comunicat Comisiei […] reglementările tehnice prevăzute în Decretul-lege nr. 442/2003 […], aceste norme trebuie să rămână neaplicate, în special articolele 2 și 3 [din acesta], în ceea ce privește prestatorii de servicii din Portugalia?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

32 Santa Casa și guvernul belgian susțin că întrebările adresate sunt inadmisibile ca urmare a faptului că OIE este o societate cu sediul într-un stat terț, și anume în Antigua și Barbuda, și că, în această calitate, ea nu se poate prevala de libertățile fundamentale și nici, în consecință, de Directiva 98/34. Astfel, această societate ar fi singura dintre cele două reclamante din litigiul principal care se întemeiază pe argumente care au legătură cu întrebările preliminare.

33 Trebuie amintit că numai instanța națională care este sesizată cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată are competența să aprecieze, luând în considerare particularitățile cauzei, atât necesitatea unei decizii preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și pertinența întrebărilor pe care le adresează Curții (Hotărârea din 19 decembrie 2019, Junqueras Vies, C-502/19, EU:C:2019:1115, punctul 55 și jurisprudența citată).

34 Rezultă că întrebările adresate de instanțele naționale beneficiază de o prezumție de pertinență și că Curtea poate refuza să se pronunțe asupra acestor întrebări numai dacă interpretarea solicitată nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, dacă problema este de natură ipotetică sau dacă Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările menționate (Hotărârea din 19 decembrie 2019, Junqueras Vies, C-502/19, EU:C:2019:1115, punctul 56 și jurisprudența citată).

35 Or, în speță, după cum s-a amintit la punctul 29 din prezenta hotărâre, instanța de trimitere arată că interpretarea solicitată a dreptului Uniunii și în special a dispozițiilor Directivei 98/34 este necesară pentru soluționarea litigiului cu care este sesizată. Astfel, prin intermediul întrebărilor formulate, instanța de trimitere urmărește în esență să se stabilească dacă dispozițiile dreptului național vizate în aceste întrebări, care consacră dreptul exclusiv de organizare și de exploatare a loteriilor și a pariurilor mutuale pe întreg teritoriul național, care acoperă toate mijloacele electronice de comunicare, printre care se numără internetul, intră în special în domeniul de aplicare al acestei directive. În situația unui răspuns afirmativ, instanța de trimitere ridică problema consecințelor care trebuie deduse în cazul în care aceste dispoziții ar intra sub incidența noțiunii de „reglementare tehnică”, în sensul articolului 1 punctul 11 din directiva menționată.

36 În aceste condiții, având în vedere jurisprudența citată la punctul 34 din prezenta hotărâre, argumentele invocate de Santa Casa și de guvernul belgian, care au legătură mai degrabă cu aplicabilitatea aceleiași directive în litigiul principal și deci cu fondul prezentei cauze, sunt, așadar, lipsite de pertinență pentru a răsturna prezumția de pertinență a întrebărilor adresate de instanța de trimitere.

37 În consecință, întrebările preliminare sunt admisibile.

Observații introductive

38 Este necesar să se arate că prima și a doua întrebare ale instanței de trimitere privesc dispozițiile Decretului-lege nr. 422/89 și, respectiv, pe cele ale Decretului-lege nr. 282/2003.

39 Având în vedere datele intrărilor în vigoare, pe de o parte, ale acestor decrete-lege și, pe de altă parte, ale Directivelor 83/189 și 98/34, prima întrebare preliminară trebuie abordată din perspectiva dispozițiilor Directivei 83/189, iar a doua, din perspectiva dispozițiilor Directivei 98/34.

Cu privire la prima întrebare

40 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 1 punctul 5 din Directiva 83/189 trebuie interpretat în sensul că o legislație națională care prevede că dreptul de a exploata jocurile de noroc este rezervat statului și nu poate fi exercitat decât de întreprinderi constituite sub formă de societăți pe acțiuni cărora statul membru în cauză le acordă concesiunea corespunzătoare și care prevede condițiile și zonele de exercitare a acestei activități constituie o „reglementare tehnică” în sensul acestei dispoziții. Dacă aceasta este situația, instanța de trimitere ridică problema dacă necomunicarea acestei legislații Comisiei, în conformitate cu articolul 8 alineatul (1) din această directivă, determină inopozabilitatea legislației menționate față de particulari.

41 În temeiul articolului 1 punctul 5 din Directiva 83/189, o reglementare tehnică trebuie interpretată în sensul că acoperă specificațiile tehnice, inclusiv dispozițiile administrative relevante, a căror respectare este obligatorie *de iure* sau *de facto* în cazul comercializării sau al utilizării într-un stat membru sau într-o parte semnificativă a acestui stat, cu excepția celor stabilite de autoritățile locale. Conform articolului 8 alineatul (1) din Directiva 83/189, Comisiei îi este comunicat de către statele membre orice proiect de reglementare tehnică.

42 Potrivit articolului 1 punctul 1 din Directiva 83/189, constituie o „specificație tehnică” în sensul acestei directive specificația inclusă într-un document care stabilește caracteristicile unui produs, cum ar fi nivelurile de calitate sau de performanță, securitatea, dimensiunile, inclusiv cerințele care se aplică produsului cu privire la terminologia, simbolurile, încercările și metodele de încercare, ambalarea, marcarea și etichetarea (a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 martie 2001, van der Burg, C-278/99, EU:C:2001:143, punctul 20).

43 Or, întrucât articolele 3 și 9 din Decretul-lege nr. 422/89 prevăd un regim de concesiune pentru exploatarea jocurilor de noroc, precum și condițiile și zonele de exercitare a acestei activități, nu reiese că dispozițiile menționate se referă la caracteristicile unui produs în înțelesul articolului 1 punctul 1 din Directiva 83/189, astfel încât acestea nu pot fi calificate drept „reglementări tehnice” în sensul articolului 1 punctul 5 din această directivă.

44 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 1 punctul 5 din Directiva 83/189 trebuie interpretat în sensul că o legislație națională care prevede că dreptul de a exploata jocurile de noroc este rezervat statului și nu poate fi exercitat decât de întreprinderi constituite sub formă de societăți pe acțiuni cărora statul membru în cauză le acordă concesiunea corespunzătoare și care prevede condițiile și zonele de exercitare a acestei activități nu constituie o „reglementare tehnică” în sensul acestei dispoziții.

Cu privire la a doua întrebare

45 Prin intermediul celei de-a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 1 punctul 11 din Directiva 98/34 coroborat cu articolul 1 punctul 5 din această directivă trebuie interpretat în sensul că o legislație națională care prevede că exploatarea exclusivă a anumitor jocuri de noroc atribuită unei entități publice pentru întreg teritoriul național o include pe cea efectuată pe internet constituie o „reglementare tehnică” în sensul primei dintre aceste dispoziții. Dacă aceasta este situația, instanța de trimitere ridică problema dacă necomunicarea acestei legislații Comisiei, în conformitate cu articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată, determină inopozabilitatea legislației menționate față de particulari.

46 Trebuie amintit că noțiunea de „reglementare tehnică” include, în primul rând, „specificația tehnică”, în sensul articolului 1 punctul 3 din Directiva 98/34, în al doilea rând, „alte cerințe”, astfel cum sunt definite la articolul 1 punctul 4 din această directivă, în al treilea rând, „normele pentru servicii”, prevăzute la articolul 1 punctul 5 din aceeași directivă, și, în al patrulea rând, „actele cu putere de lege

sau actele administrative ale statelor membre […] care interzic fabricarea, importul, comercializarea sau utilizarea unui produs sau care interzic prestarea ori utilizarea unui serviciu sau stabilirea în calitate de prestator de servicii”, în sensul articolului 1 punctul 11 din Directiva 98/34 (Hotărârea din 26 septembrie 2018, Van Gennip și alții, C-137/17, EU:C:2018:771, punctul 37).

47 În temeiul articolului 1 punctul 5 din directiva menționată, constituie „norme pentru servicii” orice cerințe de natură generală referitoare la inițierea activităților de prestări de servicii în sensul articolului 1 punctul 2 din aceeași directivă, care reprezintă „orice serviciu al societății informaționale, adică orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului”.

48 În această privință, Curtea a statuat deja că dispozițiile referitoare la interdicția de a propune jocuri de noroc pe internet, excepțiile de la această interdicție, limitările aduse posibilității de a propune pariuri sportive pe internet, precum și interdicția de a difuza publicitate pentru jocurile de noroc pe internet pot fi calificate drept „norme pentru servicii”, în sensul articolului 1 punctul 5 din Directiva 98/34, întrucât ele privesc un „serviciu al societății informaționale”, în sensul articolului 1 punctul 2 din această directivă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 4 februarie 2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, punctul 75).

49 Or, în speță, normele prevăzute la articolele 2 și 3 din Decretul-lege nr. 282/2003 vizează în mod specific servicii ale societății informaționale. În plus, ca urmare a atribuirii către Santa Casa a exclusivității de exploatare a jocurilor de noroc pe internet, aceste dispoziții interzic prestarea acestor servicii tuturor operatorilor economici cu excepția acestei entități publice.

50 În consecință, asemenea dispoziții fac parte din a patra categorie inclusă în noțiunea de „reglementare tehnică” ce figurează la articolul 1 punctul 11 din Directiva 98/34, și anume „actele cu putere de lege […] care interzic prestarea […] unui serviciu”.

51 O asemenea interpretare este conformă cu obiectivul acestei directive, astfel cum reiese din considerentele (7) și (8) ale Directivei 98/48, prin care a fost modificată Directiva 98/34, de a adapta reglementările naționale existente la noile servicii ale societății informaționale și de a evita restricțiile cu privire la libera circulație a serviciilor și la libertatea de stabilire, conducând la refragmentarea pieței interne (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 decembrie 2017, Falbert și alții, C-255/16, EU:C:2017:983, punctul 34).

52 În ceea ce privește aspectul dacă articolele 2 și 3 din Decretul-lege nr. 282/2003 ar fi trebuit, anterior adoptării lor, să fie notificate Comisiei în temeiul articolului 8 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 98/34, trebuie amintit că obligația prevăzută la această dispoziție, și anume ca statele membre să comunice Comisiei orice proiect de reglementare tehnică, era deja prevăzută la articolul 8 alineatul (1) din Directiva 83/189, la fel ca sancțiunea inaplicabilității reglementărilor tehnice nenotificate (Hotărârea din 1 februarie 2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, punctele 35 și 36).

53 Astfel, obligația de notificare prevăzută la articolul 8 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 98/34 constituie un mijloc esențial pentru realizarea de către Uniunea Europeană a controlului care urmărește protecția liberei circulații a serviciilor și a libertății de stabilire (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 decembrie 2017, Falbert și alții, C-255/16, EU:C:2017:983, punctul 34). Nerespectarea acestei obligații constituie, așadar, un viciu de procedură esențial în adoptarea reglementărilor tehnice respective, sancționat prin inaplicabilitatea acestor reglementări, în sensul că nu pot fi invocate împotriva particularilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 februarie 2016, Ince, C-336/14, EU:C:2016:72, punctul 67, precum și Hotărârea din 1 februarie 2017, Município de Palmela, C-144/16, EU:C:2017:76, punctul 36 și jurisprudența citată). Aceștia pot invoca respectiva

inaplicabilitate în fața instanței naționale, căreia îi revine obligația de a refuza aplicarea unei reglementări tehnice naționale care nu a fost notificată conform Directivei 98/34 (Hotărârea din 10 iulie 2014, Ivansson și alții, C-307/13, EU:C:2014:2058, punctul 48).

54 Astfel, din ceea ce precedă rezultă că, întrucât nu au fost comunicate Comisiei conform Directivei 98/34, reglementările tehnice prevăzute la articolele 2 și 3 din Decretul-lege nr. 282/2003 sunt inaplicabile și, în consecință, nu sunt opozabile particularilor. În această privință, contrar celor susținute de Santa Casa și de guvernul belgian, este lipsit de relevanță faptul că un operator economic se poate prevala de libertățile fundamentale sau de această directivă.

55 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 1 punctul 11 din Directiva 98/34 coroborat cu articolul 1 punctul 5 din această directivă trebuie interpretat în sensul că o legislație națională care prevede că exploatarea exclusivă a anumitor jocuri de noroc atribuită unei entități publice pentru întreg teritoriul național o include pe cea efectuată pe internet constituie o „reglementare tehnică” în sensul primei dintre aceste dispoziții, a cărei necomunicare către Comisie, în conformitate cu articolul 8 alineatul (1) din această directivă, determină inopozabilitatea acestei legislații în față de particulari.

Cu privire la cheltuielile de judecată

56 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a noua) declară:

1) **Articolul 1 punctul 5 din Directiva 83/189/CEE a Consiliului din 28 martie 1983 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice, astfel cum a fost modificată prin Directiva 88/182/CEE a Consiliului din 22 martie 1988, trebuie interpretat în sensul că o legislație națională care prevede că dreptul de a exploata jocurile de noroc este rezervat statului și nu poate fi exercitat decât de întreprinderi constituite sub formă de societăți pe acțiuni cărora statul membru în cauză le acordă concesiunea corespunzătoare și care prevede condițiile și zonele de exercitare a acestei activități nu constituie o „reglementare tehnică” în sensul acestei dispoziții.**

2) **Articolul 1 punctul 11 din Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 referitoare la procedura de furnizare de informații în domeniul standardelor, reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998, coroborat cu articolul 1 punctul 5 din această directivă, cu modificările ulterioare, trebuie interpretat în sensul că o legislație națională care prevede că exploatarea exclusivă a anumitor jocuri de noroc atribuită unei entități publice pentru întreg teritoriul național o include pe cea efectuată pe internet constituie o „reglementare tehnică” în sensul primei dintre aceste dispoziții, a cărei necomunicare către Comisia Europeană, în conformitate cu articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată, cu modificările ulterioare, determină inopozabilitatea acestei legislații față de particulari.**

Semnături